

академічного спрямування» проаналізовано підходи до формування змісту освітніх компонентів громадянської та історичної освітньої галузі в контексті вимог Державного стандарту профільної середньої освіти (ДСПСО).

Освітні компоненти визначено нами як способи реалізації змісту освіти, які включають навчальні предмети, інтегровані курси, спеціальні та факультативні курси, навчальні модулі. Згідно з ДСПСО, вони поділяються на три рівні: 1) обов'язкові для учнів усіх профілів; 2) обов'язкові за обраним профілем відповідно до освітніх галузей чи змісту професійних стандартів, або державних освітніх стандартів з конкретних професій; 3) вибіркові (не обов'язково пов'язані з профілем). Визначено, що здобувачі освіти зможуть формувати власну освітню траєкторію, обираючи профіль і частково предмети для вивчення. Своєю чергою заклади освіти мають сформулювати найоптимальнішу пропозицію для учнів залежно від своїх можливостей.

Обґрунтовано, що важливу роль у формуванні самоідентичності учнів, їх ціннісних орієнтацій та критичного мислення відіграє громадянська та історична освітня галузь. Запропоновано три підходи до вивчення історії в межах обов'язкового компонента: 1) окремі курси «Історія України» та «Всесвітня історія»; 2) інтегрований курс «Історія України. Всесвітня історія»; 3) інтегрований курс «Історія та громадянська освіта». Рекомендовано формувати громадянськознавчий компонент за рахунок годин, відведених на обов'язкові за профілем і вибіркові освітні компоненти.

Визначено, що навчання з профільних спецкурсів та курсів за вибором має бути спрямоване на ознайомлення учнів із особливостями конкретних професій та надання їм можливості здобути практичний досвід, необхідний для усвідомленого й обґрунтованого вибору майбутнього фаху.

Акцентовано на значенні дослідницької та проектної діяльності, яка дає змогу учням глибше зануритися в обрану професійну сферу, зіставити свої уявлення з реальністю та розвинути здатність до навчання впродовж життя. Обґрунтовано необхідність підвищення кваліфікації педагогів у впровадженні сучасних освітніх технологій, створенні навчально-методичних матеріалів для реалізації змісту громадянської та історичної освітньої галузі відповідно до вимог ДСПСО.

Правознавчий складник громадянської освіти в змісті профільної середньої освіти академічного спрямування

*Л. Т. Рябовол,
доктор педагогічних наук, професор,
Інститут педагогіки НАПН України*

У процесі дослідження теми «Науково-методичні засади формування і реалізації обов'язкового компонента змісту профільної середньої освіти академічного спрямування» вивчено зарубіжний, насамперед європейський, та вітчизняний досвід реалізації громадянської освіти (ГО). Встановлено, що ГО

вивчається в усіх країнах ЄС, при цьому впроваджується різними шляхами, як от: окремий предмет, інтегрований курс, міжпредметний підхід. У вітчизняній практиці також апробовано різні підходи в реалізації ГО: монопредметний – ГО вивчається як окремий курс інваріантної та/або варіативної частини навчального плану ЗЗСО; поліпредметний – впровадження ГО через комплекс навчальних предметів; наскрізний – у змісті всіх предметів. Підтверджено, що поряд з навчанням, ефективним способом ГО є створення у школі демократичного середовища.

Аналіз вітчизняного законодавства та науково-методичних праць з проблеми дослідження дав змогу визначити ГО як систему знань, умінь, навичок, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, пов'язаних з ідеями демократії та верховенства права, справедливості, з усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, рівних прав та свобод людини і громадянина. Зміст ГО репрезентовано як сукупність 1) педагогічно адаптованих наукових знань про демократію, громадянське суспільство, правову державу, права, свободи та обов'язки людини і громадянина, 2) вмінь і досвіду брати активну, свідому й відповідальну участь в житті суспільства і держави, 3) громадянських цінностей / цінностей демократії та сприйняття їх учнями як особистих ціннісних орієнтирів. Виявлено, що значну частину змісту ГО становлять власне правові знання. Обґрунтовано, що громадянські, у тому числі правові, знання, вміння й цінності мають стати невід'ємним складником змісту профільної середньої освіти академічного спрямування, проходити крізь всі освітні галузі, всі кластери (мовно-літературний, STEM, соціально-гуманітарний), насамперед, мають бути інтегровані у зміст громадянської та історичної освітньої галузі з реалізацією міжпредметних зв'язків з усіма освітніми галузями. На реалізацію ГО, безпосередньо її правового складника, в Освітній програмі профільної середньої освіти академічного спрямування у рамках соціально-гуманітарного кластера, зокрема за історико-правовим та суспільствознавчим профілями запропоновано спеціальні курси: Міжнародні стандарти прав людини, Міжнародне гуманітарне право, Право Ради Європи, Право Європейського Союзу, Договірне право, Інтелектуальна власність, Судустрій України, Міжнародне публічне право, Міжнародне приватне право, Риторика, Запобігання дискримінації, Запобігання корупції.